

Ilona Bontenbal

Väitöskirjatutkija, YTM, YTM, FM
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos,
Jyväskylän yliopisto

Kehitysyhteistyön avulla ei pysäytetä maahanmuuttoa

Avainsanat: kehitysyhteistyö, muuttoliikkeet, pääoma

Kehitysyhteistyötä oikeutetaan usein sillä, että sen avulla voidaan estää muuttoliikkeitä puutumalla lähtömaiden perimmäisiin ongelmiin. Ajatuksena on, että ihmisten ei tarvitse muuttaa, kun heidän lähtömaansa vaurastuvat ja elinolot kohenevat. Tämän päättelyketjun paikkansapitävyyttä on kuitenkin syytä kyseenalaista. Muuttaminen maasta toiseen vaatii monenlaista pääomaa, minkä vuoksi kaikkein köyhimmät harvoin saavat tähän mahdollisuutta. Kehittyvien maiden väestön vaurastuessa ihmisille muodostuu uusia pääomavaroja, joiden mahdollistamana he lähtevät liikkeelle etsien yhä parempia mahdollisuuksia. Kehitysyhteistyön oikeuttaminen sillä, että se pysäyttäisi muuttoliikkeitä, on täten kyseenalaista ja harhaanjohtavaa.

Sekä Yhdistyneiden kansakuntien Agenda 2030 että Suomen hallituksen viimeisin kehityspoliittinen selonteko vuodelta 2016 nostavat esiin kehityksen ja siirtolaisuuden yhteyden. Ihmisten muuttoliikkeiden on huomattu vaikuttavan alueiden kehitykseen, ja vaikutusten on havaittu olevan sekä positiivisia että negatiivisia. Aihe on mielenkiintoinen ja erityäin ajankohtainen.

”Muuttoliikettä ei voi hoitaa kestävästi ennen kuin on toivoa paremmasta huomisesta lähtömaissa. Siksi panostamme lisää yhtäältä työpaikkojen luomiseen ja toisaalta naisten aseman vahvistamiseen Afrikassa ja Lähi-idässä”, toteaa ulkomaankauppa- ja ke-

hitysministeri Kai Mykkänen Ulkoministeriön 31.8.2017 julkaisemassa tiedotteessa. Tiedotteen mukaan kehitysyhteistyöhön tulee ensi vuodelle 9,5 miljoonaa euroa lisää rahaa, joka kohdistetaan muun muassa muuttoliikkeen ”perimmäisten syiden ratkaisemiseen”.

Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin kommentti nivoutuu tiiviisti keskusteluun, jota käydään siirtolaisuuden ja kehityksen välisestä yhteydestä. On kuitenkin ongelmallista ja kenties myös populistista antaa ymmärtää, että sijoittamalla varoja kehitysyhteistyöhön voidaan suitsia muuttoliikkeitä. Ensi silmäyksellä loogiselta vaikuttava päättelyketju, jonka mukaan alueiden kehitys, työn lisääntyminen ja mahdollisuuksien paraneminen johtaisivat siihen, että ihmiset päättäisivätkin jäädä paikoilleen, on liian yksinkertaistettu ja osittain virheellinen. Ajatus, että nimenomaan alikehittyneisyys johtaisi maastamuuttoon, ei näin yksinkertaisena pidä paikkaansa. (katso mm. Bakewell, 2008; De Haas, 2007; Skeldon, 2008.)

On tärkeää, että Suomi sitoutuu kehitysyhteistyöhön ja että kehitysyhteistyövaroja pyritään nostamaan kohti 0,7 % tavoitetta. On kuitenkin kyseenalaista perustella pyrkimyksiä sillä, että niiden kautta pystyttäisiin estämään maastamuuttoa.

Tässä kohdassa on oleellista muistaa, että suurin osa maailman muuttoliikkeestä on työperäistä ja että muun muassa pakolaiset muodostavat muuttoliikkeestä vain pienen,

vaikkakin viime vuosina kasvaneen osan. Ihmiset muuttavat pääasiassa paremman tulevaisuuden toivossa työn perässä. Ne ihmiset, jotka päätyvät muuttamaan maasta toiseen, ovat harvoin kaikkein köyhimpiä. Muuttaminen vaatii monenlaista pääomaa ja varallisuutta. Siksi maailman suurimmat muutovirrat tulevat niistä keskitason kehittyvistä maista, joissa on kasvava keskiluokka.

Kun alueet kehittyvät, ihmiset saavat pääomaa ja sen myötä voimaantuvat. Voimaantumisen tuloksena ihmiset pääsevät halutessaan muuttamaan paremman elämän toivossa muualle. Tehostuneen tiedonkulun ja sosiaalisen median yleistymisen seurauksena kiilu rikkaiden ja köyhien maiden ihmisten elintasossa on entistä korostetumpi ja näkyvämpi, mikä houkuttelee yhä uusia ihmisiä etsimään onneaan aidan toiselta puolelta.

Tämä ei tarkoita, etteikö olisi mahdollista, että osa ihmisistä päätyy työskentelemään ja asumaan kotiseudulle, kun heille tarjoutuu siihen kehityksen myötä mahdollisuus. On kuitenkin erittäin todennäköistä, myös historian kokemusten valossa, että alueiden vaurastuessa ja pääoman kertyessä elintaso kiilu rikkaiden ja köyhempien maiden välillä korostuu ja yhä useammat ihmiset päättävät ja pystyvät muuttamaan.

Muuttoliikkeet ovat keskeinen osa kehitystä

On kyseenalaista ottaa näkökulmaksi, että siirtolaisuus on ongelma, joka tulisi hoitaa, muun muassa syyttämällä siihen rahaa kehitysyhteistyövarojen muodossa. Ajattelemaan siirtolaisuutta ongelmana jätetään huomioida, että siirtolaisuus on olennainen osa ihmisen olemusta. Ihminen on kehittynyt nykyisenkaltaiseksi jatkuvien muuttoliikkeiden kautta. Muuttoliikkeet ovat olennainen osa kehitystä. Kaikki kehittyneisiin valtioihin luetut maat ovat historiassa kokeneet maan sisäisiä ja ulkomaille suuntaavia muuttoaaltoja. Siksi on vääristynyttä ajatella, että kehitysyhteistyöllä saataisiin aikaan kehitystä ilman että ihmiset muuttaisivat. Muun muassa maahanmuuton tutkija, sosiologi Douglas Massey (1988) kirjoittaa, kuinka paikalliset sosiaaliset ja taloudelliset systeemit tuhoutuvat yhteiskuntien muuttuessa maatalousvaltaisista yhteiskunnista urbaaneiksi teollisuusyhteiskunniksi. Paikallisten sistemien tuhoutuessa muodostuu varanto ihmisiä, jotka alueellisesti epätasaisen kehityksen vuoksi lähtevät

etsimään mahdollisuuksia muualta maiden sisältä ja ulkomailta. Sosioekonominen transformaatio johtaa täten muuttoliikkeisiin.

Pakolaisista puhuttaessa tilanne on eri. On tärkeää, että Suomi toimii osana kansainvälistä yhteistyötä muun muassa kehitysyhteistyövaroin, jotta alueet, joilta pakolaisia lähtee, saataisiin rauhoittumaan ja ihmisten muutto oman hengen uhalla saataisiin loppumaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että muuttoliikkeet näiltä alueelta pitäisi saada kokonaan loppumaan tai että se edes olisi mahdollista. Pakolaistilanteen korostuminen julkisessa keskustelussa on johtanut siihen, että maahanmuutto ja muuttoliikkeet rinnastetaan pakolaisuuteen, jolloin ne saavat lähtökohtaisesti negatiivisen taustasävyä. Maahanmuuttovastaisen oikeistopopulismien nousu ja sen myötä muuttunut diskurssi maahanmuutosta ovat vaikuttaneet siirtolaisuuteen liittyviin taustaoletuksiin ja keskustelussa käytettyihin termeihin. Siksi on tärkeää, että puhuttaessa muuttoliikkeistä mietitään tarkasti sanamuotoja, joita asiayhteydessä käytetään, jottei oteta lähtökohtaisesti negatiivista katselukantaa ilmiöön.

Sen sijaan, että kehitysyhteistyötä oikeutettaisiin sen kautta, että sen avulla voidaan puuttua maiden perimmäisiin ongelmiin ja siten estää muuttoliikkeitä, meidän tulisi hahmottaa muuttoliikkeet osana prosessia, jonka kautta maat kehittyvät. Kehitysyhteistyövaroilla tuskin pystytään heittämään kapuloita muuttoliikepyörän valtaviihin rattaisiin.

Lähteet

- Bakewell, Oliver (2008). "Keeping Them in Their Place": the ambivalent relationship between development and migration in Africa. *Third World Quarterly*, 29 (7), 1341–1358.
- de Haas, Hein (2007). Turning the Tide? Why Development Will Not Stop Migration. *Development and Change*, 38 (5), 819–841.
- Massey, Douglas (1988). *Economic Development and International Migration in Comparative Perspective*. *Population and Migration Review*, 14 (3), 383–413.
- Skeldon, Ronald (2008). International Migration as a Tool in Development Policy: A Passing Phase? *Population and Development Review*, 34 (1), 1–18.